

Nr 12.

Ankom till Riksdagens kansli den 8 april 1913 kl. 2 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av herr Lundgrens i Björna m. fl. motion, nr 194, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande en friare församlingsbildning inom svenska kyrkan.

I en inom Andra kammaren av herr *Lundgren* i Björna m. fl. avgiven motion, nr 194, hemställes, att Riksdagen ville i skrivelse till Konungen anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under vilka villkor en friare församlingsbildning inom svenska kyrkan kunde äga rum, samt för Riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Beträffande motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Den föreliggande motionen synes avse att åvägabringa bättre förhållanden, mera samförstånd, ökat samarbete mellan olika religiösa riktningar i vårt land genom att inom statskyrkan öppna möjlighet för bildandet av fria församlingar med kyrkorättsligt ordnad ställning. Motionärens mening torde vara, att genom dylik anordning statskyrkan i egenskap av folkkyrka skulle stärkas och samtidigt de frikyrkliga intressena bliva bättre tillgodosedda. Han anser tiden vara kommen för vidtagandet av sådana åtgärder, dels därför, att den fria församlingsbildning, som under det sista halvseket utvecklats i vårt land, numera framträder i så pass fasta former, att frågan om sättet för dessa församlingars erkännande torde

*Utskottets
yttrande.*

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 13 saml. 1 avd. 10 häft. (Nr 12.) 1

böra upptagas till behandling, och dels emedan en märkbar fördragsamhet mellan olika religiösa grupper i vårt folk nu mera allmänt gör sig gällande, så att ett lugnt överbäggande av vad som borde företagas lättare kunde ske. Han inlåter sig dock litet eller intet på frågan, genom vilka särskilda anordningar dessa församlingar skulle vinna erkännande från statens sida, och detta har medfört, att det för utskottet varit förenat med stora svårigheter att intränga i och utreda en fråga, vars konturer av motionären själv endast blivit helt flyktigt antydda.

De nu befintliga fria församlingarna inom svenska kyrkan, som motionären torde syfta på, ha uppstått under senare delen av förra århundradet och bildats av personer, som anslutit sig till baptismens eller metodismens läromeningar eller till de från kyrkan kanske mindre med hänsyn till lära än i andra avseenden skiljaktiga uppfattningar, som äro utmärkande för svenska missionsförbundet. Sammanslutningarna växte fram så småningom och fingo undan för undan fastare former. Orsakerna till att de på sin tid uppstodo torde vara att söka i från statskyrkans uppfattning avvikande åskådningar i vissa punkter, såsom angående sakramentsläran, sakramentsförvaltningen, ordets förkunnelse m. m. Sedan församlingarna sålunda bildats, framstod snart som en sak av vikt för deras medlemmar att avgöra, vilken ställning de skulle intaga till statskyrkan: de hade att välja mellan att antingen kvarstå inom kyrkan eller att anmäla utträde i enlighet med dissenterlagens bestämmelser. Denna senare utväg skulle från vissa synpunkter medfört större frihet och självständighet för församlingarna att ordna sina inre angelägenheter, men den valdes dock ej, troligen av olika anledningar såväl rent religiösa som mera praktiska. Såsom motionären framhåller, har en stor mängd av dem, som anslutit sig till de fria församlingarna, känt sig med många band fästade vid sina fäders religiösa institution, även om de under trycket av nya tider och nya erfarenheter i vissa avseenden omformat sin religiösa åskådning. Med avseende å be-kännelse skilde sig dessas uppfattning kanske ej heller väsentligt från kyrkans, och för dem har följaktligen behovet att utträda ur kyrkan knappast gjort sig gällande i någon högre grad. För andra medlemmar av de fria församlingarna har däremot utträde ur statskyrkan framträtt såsom önskvärt, men redan den omständigheten att dessa dissenterlagens bestämmelser avse personer, som vilja övergå till främmande trosbekännelse, torde för dem, som ansett sig kvarstå på den evangelisk-lutherska bekännelsens grund, blivit avgörande i sådan riktning, att de ej begärt utträde. Men även de frikyrkliga, som med avseende å läran mera skilt sig från

kyrkans åskådning och för vilka sålunda ett utträde ur kyrkan skulle varit mera motiverat, ha på grund av dissenterlagens bestämmelser i övrigt likaledes föredragit att kvarstå inom kyrkan och göra så fortfarande. De, som vilja begagna sig av rätten att utträda ur statskyrkan för att bilda dissenterförsamlingar, utestänga sig själva från kyrkostämmans överläggningar och därmed från möjligheten att öva inflytande på dess beslut, enär de som dissenters varken skulle ha talan eller rösträtt å dylik stämma. På kyrkostämmorna avgöras ju icke endast rent kyrkliga frågor, utan också skolfrågor, och det är då helt naturligt, att de frikyrkliga ansett det vara av stor vikt att få deltaga i överläggningar och beslut rörande alla de ärenden, som falla under kyrkostämmas beslutanderätt. Vidare synas de frikyrkliga ogärna vilja underkasta sig den kontroll, för vilken de som dissenterförsamlingar måste bliva föremål från vederbörande myndigheters sida. Dissenterförsamlingar skola nämligen för Konungen uppgiva sin trosbekännelse och församlingsordning, och Konungens befallningshavande har sedermera att i viss mån vaka över, att församlingens offentliga gudstjänst överensstämmer med dess uppgivna trosbekännelse och församlingsordning. Dessa och andra förhållanden torde bidra till, att medlemmarna av frikyrkoförsamlingarna allt fortfarande anse det med sina intressen mest förenligt att formellt kvarstå som medlemmar av statskyrkan.

Att detta förhållande medfört mångahanda slitningar mellan kyrkan och de fria sammanslutningarna torde vara allmänt känt. Motionärens tanke att söka finna utvägar för inordnandet av de fria församlingarna som en beståndsdel av svenska statskyrkan är av denna orsak mycket förklarlig. Motionären synes för övrigt ha tänkt sig, att även andra fria religiösa organisationer än de nämnda — t. ex. schartauanska, nyteologiska m. fl. — skulle äga rätt att bilda av staten erkända fria församlingar inom statskyrkan.

Skulle det emellertid vara möjligt att en samverkan mellan statskyrkan och de olika friförsamlingsbildningar, som motionären tänkt sig, till båtnad för alla parter kunde komma till stånd, synes förutsättningen härför vara, att arbetet inom den ena sammanslutningen kunde utan tvång och så att säga organiskt avpassas efter verksamheten inom den andra, så att ett ömsesidigt stödjande samarbete därav bleve en följd. Men denna förutsättning synes icke förefinnas. För uppnående av ett dylikt torde nämligen i första hand erfordras en uppriktig önskan om ett ömsesidigt närmande, men någon sådan önskan har åtminstone icke mera allmänt gjort sig

gällande. Orsakerna härtill torde vara att söka däri, att för stora olikheter förefinnas med avseende på såväl bekännelse som förhållanden av kyrkligt traditionell och organisatorisk natur. Fullständig enhet med avseende å bekännelse torde väl ej behöva förefinnas inom en statskyrka, som ju lämnar rum för olikheter i uppfattning i rätt stor utsträckning. Men helt naturligt kunna icke vilka religiösa åskådningar som helst enas för ett dylikt samarbete. Om skiljaktigheterna gälla väsentliga punkter i bekännelse och lära och äro så bestämda, att ett erkännande av den motsatta uppfattningens berättigande ej kan tänkas, då kan ett samarbete ej äga rum utan ett uppgivande av bekännelsen i större eller mindre grad från ettdera eller båda hållen. Något dylikt kan varken statskyrkan eller de frikyrkliga vara med om, ty det gäller i sådant fall ett rubbande av trosövertygelsens grund. Förhållanden av mera yttre natur skulle kanske lättare kunna ordnas, men även därvidlag kunna uppfattningarna vara mycket olika, ja, så stridande mot varandra, att ett direkt samarbete mellan dem, som hylla den ena, och dem, som hylla den andra uppfattningen, ej är möjligt.

Men även om man skulle kunna bortse från nu nämnda förhållanden och tänka sig möjligheten av dylika av staten erkända fria församlingar, torde det icke kunna bestridas, att missförhållanden i alla fall lätt nog skulle kunna uppstå mellan dessa och de territoriella församlingarna, om alla skulle ha samma rättsliga ställning. En obehörig tävlan att draga till sig medlemmar skulle säkerligen göra sig gällande mellan de olika församlingarna. Församlingsföreståndarna, prästerna, skulle antingen bliva av två slag eller ock skulle utbildningen göras lika för alla, något som svårigen skulle kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt. Svårighet skulle vidare yppa sig vid bestämmandet av vilka församlingsföreståndare som skulle vara berättigade att utföra handlingar med kyrkorättslig karaktär och bära ansvaret för sådana och deras bokförande. Med avseende å församlingslokaler kunde ock misshälligheter uppstå, ity att en fri församling, bestående av medlemmar tillhörande ett flertal territorieförsamlingar, lätt kunde vilja utöva bestämmanderätt över en territoriell församlings kyrka, som denna församlings medlemmar äro lagligen skyldiga att bygga och underhålla. Tänker man så på, huru de ekonomiska förhållandena för den ena och den andra arten av församlingar skulle ordnas, framträda svårigheter, som förefalla oöverskådliga. Staten torde väl nödgas att träffa bestämmelser med avseende å de ekonomiska förhållandena såväl för den ena som för den andra församlingen, om de var för sig skulle till-

höra svenska statskyrkan. Ordnanandet av representationen i kyrkomötet torde också möta svårigheter.

Om utskottet sålunda icke kunnat medgiva, att den lösning av frågan om de fria församlingarnas ställning, som motionären förordat, är den riktiga, torde det icke vara ur vägen, att utskottet söker påpeka andra åtgärder, som skulle kunna vara av betydelse. Utskottet tilltror sig dock ej att direkt kunna förordna sådana, men vill uttala, att man ej torde behöva stå alldeles rådlös inför det föreliggande spörsmålet. När man betraktar de nu rådande förhållandena, ledes man i motsats till motionären till tanken på beredandet av lättnader för ett utträde ur kyrkan. Om ock för en del sammanslutningar detta kunde innebära en fördel, finner dock utskottet åtgärder i sådan riktning icke vara det, som under nuvarande omständigheter mest förtjänar beaktande. Det lämpligaste torde vara att låta utvecklingen fortgå som hittills eller att lämna de frikyrkliga så stor frihet som möjligt inom statskyrkan. Den vägen synes ha lett till goda resultat. Motionären erkänner själv, att »just nu präglas samvaron mellan åtminstone vissa religiösa grupper av en märkbar fördragsamhet och av aktning för varje ärlig övertygelse i hithörande frågor». Häri instämmer utskottet. Den misstämning mellan statskyrkan och vissa frikyrkliga riktningar som för några årtionden sedan icke sällan kom till uttryck, håller på att vika för en större ömsesidig aktning och för insikten om det gemensamma, som förenar trots skiljaktigheterna, ja, de nuvarande förhållandena ha till och med fört med sig ett samarbete mellan dem på vissa punkter. Klokast torde vara, att det religiösa livet får fritt utveckla sig efter sin egen art och självt skapa sina former. Att skapa formerna och sedan överlämna åt det religiösa livet att utfylla dem torde icke vara att handla i överensstämmelse med de lagar, som gälla all utveckling, för så vitt den skall vara naturlig och äga livskraft.

Motionären har vid avfattandet av sin motion haft i tankarna förhållandena i Danmark och Norge, vilket också framskymtar i motiveringen. Vad förhållandena särskilt i Danmark beträffar, vill utskottet framhålla, att de kyrkliga »Valgmenigheter», som där finnas, och vilkas verksamhet är reglerad genom Valgmenighedsloven av år 1868, äga att anställa till föreståndare personer, som äro eller kunna komma att bli präster i den danska statskyrkan. Dessa Valgmenigheter stå sålunda i ett vida närmare förhållande till Danmarks statskyrka än våra frikyrkliga församlingar till vårt lands statskyrka. Vad Norge beträffar, har en kungl. kommitté

1911 avgivit ett »Udkast til lov om sognbaandets lösning og valgmenigheder», enligt vilket förslag icke fordras, att valgmenigheds föreståndare skulle ha avlagt teologisk examen, men det är naturligtvis icke möjligt att förutse, huru ett sådant förslag, om det bleve upphöjt till lag, skulle komma att verka i praktiken. Någon erfarenhet från det hållet att hänvisa till förefinnes i alla händelser icke.

På grund av vad utskottet här ovan anfört får utskottet alltså hemställa,

att herr Lundgrens i Björna m. fl. förevarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 april 1913.

På utskottets vägnar:

O. ALFR. BERG.
